

Homeruuliauringon lehtolapset

Elop teki uuvuttavan työviikon. Ranska myrskysi Donetskissa. Salolaiset yrittivät sopeutua. Köyhyys piti kotona Kreikassa. Helsingin lupahidastelu jatkui. Turkissa leimusi aborttiriita. Ruoka-apu oli köyhälle elintärkeä. Kokoomus teki paluuta oikealle. Nunnat haastoivat Vatikanin. Muistihirmu eli musiikille.

”Jos voitte saada ne julki yksin tein” (U 51).

Jälkipäristeos *Ulysses* (2012) esiteltiin lauantaina 16. kesäkuuta Helsingissä. Irlantilais-kansainvälistä juhlapäivää kutsutaan suomennetun romaanin päähenkilön Leopold Bloomin mukaan Bloomsdayksi. Alkuperäisteos on sekin nimeltään *Ulysses* (1922). Originaalin teki James Joyce, adaptaation Leevi Lehto.

Kääntäykö mikään muu kuin auktorialkusointu, kääntäykö kaikki ja ei-mikään? Kuten Lehdon omissa nimissä ilmestyneessä pointtitehokössä nimeltä *Alussa oli kääntäminen* (2008) sanotaan, runoudessa ainoastaan ”mahdottomat käännöstehtävät ovat mielekkäitä ja kantavat hedelmää, johtavat vaikutuksiin”.

”Ajoerikois!” (U 172)

Yhdeksäskymmenes Bloomsday alkaa Vallilan kirjastolta. Irlannin Helsingin-kulttuuriatasea David Healy muistuttaa Bobrikovin sata vuotta sitten ampuneitten laukausten päätyneen Joycen romaaniin. Lehto on hyvässä lyönnissä. Hän kertoo skannanneensa Pentti Saarikosken 1964 julkaistun *Odysseus*-nimisen suomennoksen. Miksi ottaa

etäisyyttä, jos voi ottaa kiinni: traduktööri pääsi käsiksi omaan työhönsä raakakäännös valmiina. Lehto lisää vaelluksen toisella pysäkillä, Vaasankadun Hilpeässä Hauessa: ”Saarikosken ja Joycen kanssa voi keskustella ihan kaikesta.”

”Ei tiedä mitä runous on edes” (U 195).

*Ulysses*en taustalta kajastaa Homerosen *Odysseia*. Esimerkiksi T. S. Eliot katsoi Joycen luoneen viittaus-suhteillaan ”myyttisen metodin”, jolla kirjailija tuo järjestystä sekasortoiseen nykymaailmaan. Lehto ei kiistä kreikkalaisen esikuvan merkitystä. Mutta hänestä moderni *Ulysses* käyttää antiikkista pohjatekstään paremminkin ”sekasorron esittämiseksi”.

”Olen bloomiitti ja riemuitsen siitä” (U 537).

*Ulysses*en Leopold ja Molly Bloom on Lehdon mukaan ”hahmoteltu aineksista, jotka olisivat reaali-maailmassa mahdottomia”. Irlannin sosio-kulttuurinen rakenne ei tuntenut uskonnoiltaan ja asemaltaan sellaista pariskuntaa kuin Leopoldin appivanhemmat. Lehto tiivistää: ”Yh-

denkään lauseen ulkopuolella ei ole mitään, mihin se totuutensa tai todellisuutensa nojaisi.”

”Kuningaskunta ryyppystä” (U 247).

Hilpeän Hauen terassille porottava aurinko puolustaa tekstinulkoista todellisuutta. Paahteinen Twisted Thistle taittaa säteet meripihkan sävyihin. Pöydässä havahdutaan höripiskelyn lomassa taas kirjallisuudellisuuksiin. Lehdon mukaan havaintolauseiksi puhdistettu modernismi lähestyy viihdytystä, se kun ei suo ”mitään ajateltavaa” vaan ”antaa vain havainnon”. *Ulysses* tarjoaa ajateltavaa, etusijaisesti siitä, miten kieli toimii.

”Hehkuvankuuma sorkkarauta ja vähän linimenttiä palamakohtaan tuotti Fritz Amsterdamilaisen, ajattelevan hyeenan” (U 502).

Bloomsdayn seremoniamestari Hannu Taanila vertaa *Ulysses*esta paljouden miehiin François Villoniin ja Hieronymus Boschiin sekä Irmari Rantamalan *Harhamaan*. Taanilasta Joycen inventaario, katalogiseeraus tai rihkamakaupustelu pysyy jollain lailla aisoissa. ”Tai sitten karkaa

otteita ajasta

aivan omanlaisellaan tavalla aisoista”, Lehto sorvaa.

”[...] yx kelpo weicko ja weijari” (U 435).

Kolmas seisake on Kallion kirjasto. M. A. Numminen opettaa heksametriä esittäessään kappaleensa ”Viihdekäyttäjät”. Kun perään kuullaan pari tuttua raitaa mainiolta levyttä *M. A. Numminen singt Heinrich Heine* (2006), Taanila äityy ylistämään Heinen aikalaiskriittistä proosaa ylittämättömäksi. *niin & näin* ei esitä virallista vastalauseita.

”(Räkien.) Ghaghahest.” (U 479)

Vastustamattomissa on muukin programmi. Kuullaan Leevi Lehdon vokalisimia Salla Hakkolan folkharppusäestyksin. *Seireenit*-fuuga lataa definitiiviseen sävyyn: ”Hävythnthnth thmthmthm” (U 293). Tätä laulua kukaan ei halua kuulla,

mutta kaikki vyöttävät itsensä yhä uudelleen ensikuulijan mastoon seuraavaa Bloomsdayta odotellessaan.

”Elämän kaikkien puolien tulisi olla edustettuina” (U 232).

Lehdon sanoin Joycen menettelyn ytimessä on ”detaljien jatkuva kasaminen”. *Ulyssesta* rakenneltiin koko ajan tavaraa lisäämällä ja milloinkaan mitään poistamatta.

”Lopomopo bella load” (U 720).

Suomenkielisessä *Ulyssessä* on 857 sivua ja 5 031 suomentajan huomautusta. Yksi nooteista kuuluu: ”*Titbits from All the Most Interesting Books, Periodicals, and Newspapers in the World*, halpa 16-sivuinen viikkolehti, ilmestyi torstaisin.” Sana-kirja määrittelee *titbiin* ”ruoka- tai juoruherkku- tai makupalaksi”. Alun perin Manchesterissä 1882 aloittanut mutta pian Lontoossa julkaistu *Tit-*

Bits saavutti parissa vuosikymmenessä käsittämättömän 700 000 kappaleen levikin. Toisista painatteista parhaita paloja koonnut sekatoimite on yksi avain *Ulyssesin* myriadeittain sirottuvaan yksityiskohdastoon. Lehto sanoo aprikoineensa, josko tuhannet selittävät alaviitteet johtavat lukijan arvelemaan, että ymmärtää teoksen. ”Sitä en missään tapauksessa haluaisi edesauttaa.”

”Bäräng!” (U 583)

Bloomsdayn päätöskohde on keskustan irkkubaari O’Malley’s. Joycekaraokessa pääsee ääneen muiden muassa Teemu Ikonen. Joku lausuu Dylan Thomasia. Yhdenpäivänromaania eletään ratkiriemukkaasti aamunkoittoon. Henkilöhahmot hajaantuvat. Tekijä on mitä kuollein. Kääntäjä on alussa.

*Jaakko Belt, Anna Ovaska,
Jarkko S. Tuusvuori
& Antti Virnes*

Valtimateatteri & Nälkäteatteri esittävät

Friedrich Hölderlin – Esa Kirkkopelto:

SULOISESSA SINESSÄ

KUVA: MITRO HÄRKÖNEN

Varhaisromantiikan runoilijan taiteellinen ja filosofinen testamentti, postuumisti löydetty runoluonnos ruumiillistuu näyttämölle.

Roolissa Sami Vehmersuo

Esitykset:

ensi-ilta 10. 10. 2012

12. / 13. / 17. / 18. / 20. /

23. / 24. / 26. / 28.10. klo 19

Lä-basissa

(Kaapelitehdas, C-porras)

17. / 20. / 22.11. klo 19

Valtimateatterissa

(Aleksis Kiven katu 22)

Liput 20 / 15 e

toimisto@valtimateatteri.fi

puh. 041 536 7995

www.valtimateatteri.fi

VALTIMATEATTERI